

STATULU ISTORICU ALU ORASIULUI HATIEGU.

Dupa cumu l'a descriu Inclit'a c. r. comisiune ordinata de inalt. guberniu pentru lamurirea bunurilor fiscale si comunale in an. 1855.

(Vedi si Nr. Gazetei 78.)

Fiindca incl. c. r. comisiune, pentru deslucirea statului si a conditiunei orasiului Hatiegu, cu puterea tramiterii sale au proclamatu pre alesii din magistratulu, si din comunitatea orasului acestuia, ca intemplantile si mutarile lui istorice dupa cumu densii le sciu, se le spuie, incependu dela tempurile celea mai vechi pana la celu de facia; si se produca privilegiile, pre care pana acum i se radima libertatea si deosebitele asiedimente: pentru aceea, noi subinsemnatii, de si suutemu constrinsi de scurtimea terminului, ca in caus'a acesta momentosa dupa vrednicie se putemu respunde, dupa conducerea din monumentele celoru mai invetiati, ce le avem a mana — urmandu ordinea chronologica, implinimu acest'a in urmatorele:

Terimulu, carele dupa vorb'a comuna pana in diu'a de astadi se numesce „Tiar'a Hatiegului, si in diplomele Regesci pana la suta a XV. esite se numia „Provincia Haczak“ si mai nainte de ce S. Stephanu Regele Ungariei aru fi cuprinsu Transilvania, — care atunci „Ultrasilvana“ se dicea — acesta tiara a Hatiegului au fostu „Provincia Libera“ pre cumu si Banatulu Temesianu; iara dupa cuprinderea Transilvaniei, acesta a ei parte, ca una din provinciile Olachiloru cu privilegiu dela S. Stephanu Regele intru preavut'a sa libertate au fostu aperata; precumu se amintesce in Fejer. (Cod. Dipl. Tom VII. vol. I. p. 46) si (C. D. Tom. X. vol. VII p. 10 in nota) si in decr. Andr. III.

art. 19; si au avutu acesta tiara a Hatiegului din tempuri ne memorate in midioloculu seu castrulu Hatzak si orasiulu de acela nume; si se ocarmuia prin alu seu comite propriu, si au fostu pe la anu 1276. „Petrus Magister Agazonum Comes de Haczek“ pre cumu arata Fejer in Cod. dipl. Tom. V. vol. II. p. 340.

Iara pe la anulu 1398 au avutu castelanu pre Styborius de Dobusky, carele cu doispredece jurati ai tierii Hatiegului judeca imparecherile de intre Kenezi (Knezi) carii era mai marii comunitatiloru; ca asia se afla in litere: „Nos Styborius de Dobusky Castellanus et duodicim Iurati Provinciae Hazak“ feria secunda ante festum B. Laurentii Martyris ano Dni 1398“ sunt scose din Transumtele causei Catharinei Russori muierii lui Kenderesi din an. 1778 tiparite la Fejer in C. D. Tom, X. vol. VIII. p. 447.

Sunt demne de aducere a minte si literele protectionale date negutiatoriloru Sibiieni de Styborie Voivoda Transilvaniei cu data in Sibiiu „feria tertia“ in ajnulu Taierei impregiuru a Domnului in a. M. CCC. XCIX care sau publicatu de Fejer in C. D. Tom. X. vol. II. p. 719 intru carele aceste se afla: „Styborius Vajvoda Transilvaniae Comesque de Zolnuk universis et singulis nobilibus tam ungaris, quam Olachis, Castellanis et vice Castellanis et praesertim Castellanis de Haczak et in Hunyad constitutis; nec non universis officialibus“ s. c. l. dintru carele se cunosce cumca Hatiegulu au fostu castru si orasiu alu nobililoru, si cumca au avutu ai sei officiali, carora le demanda — aici urrmédia cu vintele din insusi literele protectionale „quatenus dum et quando fideles nostri Cives de Cibinio tam pedites quam equites, cum eorum rebus mercimonialibus ad vos. et ad vestra territoria pervenerint, eosdem praetextu homicidii, nunc de proximo per

eosdem in familiaribus Regalibus perpetrati — non impediatis, non arestelis, nec quovis modo perturbare praesumatis aliud in praemissis non facturi.“

Fostau in Hatiegu si Kenezi carora pentru meritele sale prin Regi li saũ donatu si alte venituri Keneziale din alte possessiuni; asia Regele Sigismundu in Donationalele date in Tyrnavia „feria sexta proxima post festum B. Bartholomei Apost. a. D. 1404“ graiesce pre cumu urmęza: „possessionem seu Keneziatum Szalaspatak vocatam in comitatu de Hayad existentem fidelibus nostris Kenderes et Barb filiis Gregorii, nec non Costa filio Nicolai Keneziis de Hatzagh nouae nostrae donationis titulo in perpetuum duximus conferendam“ (vedi Foaia pentru minte s. c. l. din anulu 1854, Nr. 14 p. 61)

Iara ce feliu de dare Regęsca au datu Kenezii castellaniloru din Hatiegu pe la inceputulu sutei a XV. se cunosce din literere Testimoniale ale lui Iacobi Laczk de Szántho, si ale lui Ioanne Herman de Tamasii Vajvodi ai Transilvaniei date Keneziloru din districtulu Hatiegu lui Sztanciu fiului lui Dionisie, si lui Berivoiu fiului lui Tatul de Asztro, si lui Dragumir fiului lui Zeyk de Torda vize (?) si lui Vlad fiului lui Elie pentru possessiunea Achynus Polyana (Zankany) cu datulu „in Hatzok secunda die festi beati Barnabae Apos. a. 1409, intru carele se cuprindu acęstea: „volumus denique ut iidem Kenezii et posteritates, in signum Domini annuatim festo B. Georgii Martyris singulos 200 denarios novos, aut pro tempore currentes, et nihil plus nobis vel Castellanis de Hatzok dare et solvere teneantur“ (Vedi Foaia pentru minte s. c. l. din a. 1854 Nr. 2. p. 5.)

Iara dela inceputulu sutei a XV. numirea de „Provincia Haczak“ dispere, si in loculu ei in diplomele familiiloru romanesci date vine numirea „Districtus Valachorum“ cu urmatorea espresiuone „Sub eisdem conditionibus, servitutibus, et consuetudinibus, quibus per praedecessores nostros Reges Hungariae in Districtibus Valachorum possessiones et villae dari consueverant“. Si memoria castrului Hatzok se afla la a. 1420 „feria tertia praecedente festum S. Michaelis, candu „Vajvoda Nicolae Chak cu tota oatea lui in pregiuru de castrulu Haczag cu pierdere mare au fostu invinsu (din prot. Synchronu alu natiunei Sas. la Eder in Felmer p. 64. 65), a carui macelu amintire este si in donationalele lui Koszte a fiului lui Iarislav de Szalaspatak (vedi

Foaia pentru minte s. c. l. din an. 1854 Nr. 15 p. 70) si in alte donationale date lui Alasie Lewkews (pre cumu se afla in „Trania Speciali“ a lui Ioseph Benkő Tom II. nota 17 carea sau descriu pentru Bar. Ios, Nalátzi), care donationale amendoue la a. 1421 sau gititu.

Mai in colo castrulu Hatzak pe la a. 1429. dupa cumu se cunosce din Bathyány (Leg. Eccl. Tom. III. p. 408 in Nota f.) si din Fejér (Cod. dipl. Tom. XI p. 458) se vede, ca cumu aru fi fostu datu de Regele Sigismundu Fratiloru Minorite a ord. S. Franciscu cu titulu „de Claustro Hatzak“ inse cumca acęsta donatiune nu sau pusu in lucrare nici o data, se cunosce si dintru acęstea:

1) Pentruca in literere donationale ale lui Michailu si Bozorad si a lui Ioane fiiloru lui Ioane de Ryusor, carele sau datu „in Haczak; die Domin. prox p. fest D. Elisabethae Reginae a. D. 1435 se cunosce Castrulu Hatiegu a fi liberu, si cumca aici „Ladislau Chak Vajvoda Transylvaniae et Comes de Zolnuk una cumu Iuratis et universitate nobilium, ac Keneziorum ipsius districtus Haczak consilium ac Iudicium habuerunt“. (Vedi Foaia pentru minte s. cl. din a 1854 Nr. 17. p. 81 si 82)

2) Pentruca in privilegialele si exemptionalele de Ioanne Hunyadi gubernatoriulu, familiei Csolnakos date in Karansebes „feria tertia proxima ante festum decolationis Ioanis Bapt a. D. 1448“ si tiparita de Fejér in (Cod dipl. Tom VIII. vol II in Prarf. P. III) si in „Genus et incunabula Ioannis de Hunyad p. 111 carele se afla si in Benkő Trannia Specialis“ Ms. Tom. I. p. 646 si urmatorele, se espune apriatu, cumca Hatiegulu este in possessiunea barbatului alesu Woyk de Chionok fratelui seu impartitoriu; si asia conchide Ioanne de Hunyad intru acestea privilegiale cu urmatorele cuvinte: Pro eo quicumque Regni Hungariae successores, Praelatique, et Barones Regni Hungariae, signanterque castellani Castrorum Hunyad et Haczeg praedictorum praescriptam nostram gratiam infringere attentaverint, indignationem Dei etc.“

Inse acęsta Donatiune numultu au tienutu, pentruca precumu se cunosce din Kaprinai (Hung. dipl. I. p. 207) si din Fejér (Cod. Dipl. Tom. XI. p. 260) sau inchietu pe la a. 1457 alte litere, care marturisescu, cumca intre Regele Ladislau despre o parte, si intre Michael Szilagyı, si intre veduva lui Ioanne Hunyadi a gubernatorelui de alta parte sau facuta invoire asia, ca numita veduva se in-

tórca Regelui castrele Regesci din Trannia adeca: Bistritia, Deva, Gurgiu, Kiralykó, Hatzag, si Mihald, pre cumu si alte Castre din Ungaria etc.“

Si asia Castrulu si opidulu Hatiegu la manile Regesci devenindu, Regele Mathia emite „Mandatu Statoriu pentru Ioanne si Ladislau Kenderes de Malomviz esitu „in Körösbánya sabato prox. ante festum B. Thomae Apost. a. D. 1462“ ca numitii se se se statuodie in possessiunea Várallya si in Tornulu de piatra alu seu Regescu — dinpreuna cu taxa Regala in orasiului Hatiegu a se scóte consveta“ (sau luatu din Transum Cap. alb. Tran. din a. 1754 cel posséde D. Franc. Kenderesi de Felső Szállaspataka).

Se memorédia castrulu Hatiegu si in Attestatoriile lui Stephanu Telegd vice vaivoda Transilvaniei date in Mikafalva „die Dominica p. p. festum ascensionis a. D. 1496 despre aceea: cumca Michael Kendefi despre una parte si Dimitrie Kopasz de Vád, si Ioanne si Dionisie de Vád de alta parte dupa judecata lui Bartholomeu Dragfi Vajvodei Transilvaniei sau lasatu de invrasbirea ce au avutu între sine pentru padurea „Balamir“ numita, carea se afla între Castrulu Hachzakvar a numitului Michael Kendefi si între possessiunea Balamir a predisiloru Dimitrie si Dionisie s. c. l.

Inse nici acésta gratia Regésca aratata catra familia Kendefiana prin donatiunea Taxei Regale din Orasiulu Hatiegu, nu multu au tienutu, pentruca se cunósce luminatu din Recognitionalele date de Ducele Ioanne Corvinu in castrulu Kappyna „in vigilia Assumptionis Beatissimae Mariae Virginis a. D. 1504“ cumca Ioanne Bykly pe Castellulu Hatiegu lau strapusu rudeniloru Duceleui Ioanne; fiindca intru acéstea se afla: „quod Ioannes Bykly de Bylok Castellanus castru Hwnyad, ipsum castrum nostrum Hwnyad, simul cum castellis Monosthor, Mwrsyna, et Hatzag appellatis, earumque pertinentiis ad eodem castrum, et Castellis spectantibus cum cunctis tormentis, machinis . . . de voluntate et comissione nostris manibus Egregiorum Emerici Tbewrek de Ennyng et Stephani Istvanffy de Kisasztonfalva familiarium Nrum restituit et resignavit etc“ (se afla in Arch. fiscale R. Tran. fasc. 28 Lib. I. Tom I. Litt. B.)

Care au fostu dupa aceea întemplanile si mutarile Castrului Hatiegu este pua acumu indositu de innaintea cercetariloru nostre; inse despre orasiulu Hatiegu neau desceptatu pre noi barbati

cei mai invetiati, cumca la a. 1517 inferia sexta prox. ante festum Nativ B. Ioannis Bapt.“ Ioanne Zapolya Vajvoda Transilvaniei au fostu in Orasiulu Hatiegu, si cumca intru aceea di si anu au emisu din Orasiulu Hatiegu unu mandatu de impartire, in puterea caruia între Nobilele Kende fiulu lui Ladislau Preotulu din Sierelu, si între Ladislau si Danciuulu din Sierelu frati de sange se se impartiasca partea ce o au in Sierelu si Riisioru. (Sau scosu din Transmis, causei Catharinei Russori a lui Michael Kendefi din a 1785)

Iara dupa nefericita bataia dela Mohacs din an 1526 29. Aug. Transilvania tempu indelungatu au fostu sgnuíta de neodchiri tanguibile, in a carora urmare — de nu ne insielamu — castrulu Hatiegu au inceputu a se plecá spre ruinare: de nu cumva prin decretulu dietale din a. 1551 din Sept. art. 4. „Ca unu castru ce se afla in locu nobilitare sau stricatu“. — (Vedi az Erdélyi Dieták Végzései Tom. II. p. 22).

(Va urma.)

MISIUNEA IUNIMEI, IN SPECIE A CELEI ROMANE.

(Capetu.)

Sunt virtuti fara diferentia de rangu si etate — cu toti comune; sunt eara altele, pe care una anumita etate au eschisivu au baremu fórte in mare mesura le oftedia. — Fiacare rangu are ale sale primesdii; in contra acestora cu deschilinite proprietati debue se ne inarmamu. — Fiacare etate are ale sale gresieli, si scadieminte; — fericite de acelu june care de timpuriu isi cunósce gresielele, si scadiemintele, si cu seriozitate isi propune, ale sufoca acele in resaritulor. Inse numai se fia cu multa cautuone, si propusu statornicu, caci tóte impregiorulu lui acumu cu sciintia, acumu cu nesciintia voru nesui alu atrage dela formosulu propusu.

Romanimea multu astépta dela junii sei, regenerarea culturei între frati de acelasi sange. Aceasta sperantia resuna din tóte partile si din amvonulu Minervei. Dulce sperantia! Candu veni imperatiea ta? — Cu aceea strigati blastamu asupra negligentiloru, si carii voru se desbine si in locu de a aduce balsamu vindecatoriu pe ranelo natiunei celei degradate infigu cucitululu urei, si antipatiei in favorea celoru ce nici candu nu neau

nemicioratu — si unulu si altulu — facandune robii si vasali intereselor sale egoistice. Reulu in care notamu, seu cu care ne amenintia viitoriulu nu se póte redica, fara numai prin comuna colucrare basata pe sentiulu adevratu religiosu si patrioticu. — Intr' aceasta toti se unescu, carii despre delaturarea reului, si apararea in contra amenintiilor viitoriului judeca cu seriositate. — Toti romanii, fara diferentia de relegiune cintedia spre o nationala, si relegiosa educatiune a junimei, si nimicu aru fi mai de doritu, ca in modulu acesta se fia o infratire. Pregatirile se facu din tote partile si Ddiu va asculta viersulu rugatiunei nóstre. — Aparatorii dreptului stau susu ca atatia Ercului in protiva apasatoriloru, ca respingandui pre acestia intre marginile loru, se restauredia dreptulu sufleteloru inferecate, prin lumina culturai. Si atanci colosulu de giétia se va topi dinaintea infocateloru radie ale sorelui culturai. — Patria noastră inca nu de multu au vedutu mari intemplantini, si au reinviētu intrinsa noue simtiri. — Celu ce au privitu cu luare aminte fenomenele, nu póte ascunde, ca de cativa ani incóce sentiulu patrioticu au naintatu cu pasi puternici, in catu pe langa bucuria cea mare, ne imple pepturile nesce sperantie de progresu. — Acumu ordulu vine la junime; acele sperantie se nu le dee uitarii, ci cu indieitu zelu se colucre spre desvoltarea loru. — Calea este asternuta, aceea numai se o grijiti! Sculasevoru multi contrari, cu cari veti avea de a ve lupta (ca pe la noi) si carii nimicu nu voru lasa netentatu, ca seu se ve atraga la sine, seu se nimicésca efeptulu ostaneloru vóstre! Plini de statornicia, si viclenia nimicu nu voru crutia ca sesi ajunga reutaciosulu scopu. Inse nici multimea dushmaniloru, nici batjocurile, si cartirile acelora se nu ve ametiésca; ci fiti credinciosi tronului si fii acelei mume, care cu atata duosia vau nutritu cu laptele seu celu fermecatoriu. Mii voru ride de voi pentru ceae ce voi ca celu mai santu onorati in peptulu vostru, si a carui onore, si amore a o latii între frati vostrii vatí alesu de scopulu nesuintieloru vóstre. — Lasa rida! Voi sei dispretiuiti! — Caci voi prin o cercetare cõpta si seriosa ati patrunsu veritatile ce locuescu in peptuve, si voi sciti, ca nu este omu mai demnu de compatimire ca acela, carele este nedreptu catra cunoscuta dreptate, singuru pentru aceea, ca altii nu-se impartu in convingere cu elu. — Tristu neau fostu trecutul, ca multi sau

lepedatu de mumasa, aruncanduse in braciile straiñiloru unde ca nisce mercenari au lucratu numai in folosulu altora, era pe ai sei nu iau cugetatu.

Sciintia dara juniloru! Adevrata sciintia, si educatiune basata pe sentiulu religiosu moralu si patrioticu se ve castigati! Aceasta e misiunea vostra interesulu binelui comune alu natiunei, si fericirei vóstre! Asia vomu fi demni a ne numera in sirulu natiuniloru, si poporeloru culte, asia vomu ajuta la fericirea patriei impreuna.

De pe la Satumare

V. P.

ПЕРЕГРІНАЦІЯ ЛА НЕАМЦІЯ.

Сътълъ де еромотълъ капиталей, де пълбереа павелелоръ ши де віаца монотонъ а канцеларіей, хотъръкъ а фаче о мікъ ескърсізне дп цзарь. Пентръ ка съ расфолъ май віне лзаіъ дръмълъ Неамцълъ, къчі дп адевъръ мнцді ши монастірїле поастрє сът сінгъреле локърї демне де віейатъ дп Молдова.

Май дпн копїлрїе нъ възвсемъ М. неамцълъ, ши вісіга че о фькъсемъ дпгъія оаръ дп-презнь къ таїка теа дпмі дпсфла свенїре пліне де поесїе. Де ачеа, перьвдъторїъ ка ши знь копїлъ, воїамъ къ репезънеа чеа май марє съ факъ презмвлареа карє воескъ а о нзмі перєгрїнаціъ.

Дпн валеа фръмоасъ а Сїретълі дъндъ дп валеа Молдовеї, тречї подъла ла Тїмїшешті. Аїче есте знь сатъ ка тоате сателе, пропрїетате а Мс. неамцълі; есте знь метоқъ знде сїнцді нърїнцї факъ попасълъ челъ марє къндъ вінъ де прїи даръ ла монастіре, знде ши кіаръ стрьїнії кълъторї гъсечкъ оспътаре ши асілъ дп тїмпърї де поапте, фъръ а авеа тревзїндъ съ скоатъ пнпа съ пльтеаскъ чева. Дпстітєдїзїнеа ачеаста о гъсєскъ преа комодъ, ши аръ фї май комодъ лъгръ дакъ сф.ле монастірї аръ фаче маї мълте метоаче де ачесте, пентръ ка съ скъпъмъ де келъзелеле ханърїлоръ, знде нїмікъ нъ есте гратїс де кътъ пзрїчії ши дїнцарїї. Мошіа Тїмїшештії ка ши алте маї мълте мошії але монастірей се кавтъ къ дпгрїжіре еконотїкъ, фъръ а се да дп арєндъ. Чееа че ва фї адъкъндъ фолосъ монастірей, Домръл пгїе, даръ сїнцїлоръ Дїкії тревзе съ ле віе лъкрълъ фоарте віне ла сокотеалъ; къчі аз авантацілъ дпгъї а скъпа де преверїерї ши де аскълърї, ши апої а дъче о

віада (аша съ тръескъ) маі лътеаскъ ші маі плъкътъ; не лъпгъ ачесте събнта монастіре департе, ші дареа де самъ Дзмпезез штіе дзпъ че контролъ се маі фаче.

Ешіндъ дін Тімішешті трекъръмъ прін царі-пеле мошіеі. Знъ ферічігъ Дікік, кареле де департе пі се пъреа а фі дестълъ де тълъръ, къ възълъ дн тълъ ші къ комънакълъ пе капъ, се презъвъла прінтре гръпеле де фемеі ші фете каре пръшїеа піште пълъшої преа фрѣмоші, те-пїді а фі спре дадестълареа къвіошілоръ монахі де ла монастіре.

Мергъндъ дн сѣсъ пе валеа неамдълзі, рї-зшоръ дїмпедє ші їзте, пе неште локърї фоарте піторешті, днаїнте де а ажївнѣ дн търгълъ неамдълзі даръ дестълъ де апроапе, се vede дн стълпа фабріка де поставъ а D-сале Колонелълзі М. Когълічеанъ. N'ашъ фі пѣтѣтъ трече пе лъпгъ ачестъ ашезъмънтъ фъръ сь-лѣ вісітезъ; къ атѣта маі вѣртосъ къ, ка знълъ че нъ амъ ешїгъ дикъ афаръ дін царъ, нъ възъсемъ дикъ пічі о фабрікъ дндстрїалъ. Дзпъ че възъвіз ші адміраїс ценїлъ оменекъ, каре а днвентатъ атѣте мїнзпате машїні каре префакъ лъ-па де пе ої дн пълърї (поставърї) атѣтъ де фї-не, нъ тъ пѣтѣвіз опрі а фаче къдетърїле челе маї серїоасе. Ної, днтръ адевъръ, вїндемъ лъ-па къ 2—3 леї ока ла стръїні; еї о їаз ші о лъкреазъ ші апої пі-о адъкъ їаръші поъ де пі о вьндъ къ доъ-зечї де предрї; еатъ-пе прін зрпаре есплоатаді фъръ пічі о крѣдаре де стръ-їні. Дакъ снїрїгълъ асоціадївнєї с'аръ днтро-дъче днтре ної, амъ фі пѣтѣтъ фаче маї мъл-те фабріче ші амъ есплоата вогъдїїле дърїлоръ поастрє пентръ фолосълъ постръ. Дакъ сїмдъ-тълъгълъ адевъратълзі патріотїзмъ пе-аръ днсъ-фледї, пе-амъ тълдрї а днтрєвїндѣ обїектеле че се фабрікъ дн цєара поастръ пентръ ка сь сѣздїнемъ їндстрїа націоналъ. Аръ фі де дорїгъ ка кіаръ гъверпеле поастрє сь їнстїгъє асемїне ашеземїнте; къчі дакъ агрїкълтъра есте авъдіа поастръ прїнціпалъ, аръ трєвзі сь днврьдї-пъмъ ші їндстрїеа, пентръ ка сь нъ пердемъ дін тълъ ачєєа че пе продъче пълъптълъ. Фь-кълдъсе асемїне ашезъмїнте, де фолосъ неконтєставїлъ, с'аръ дештєнта ші гъствл днвогъдї-рєї днтре власеле де жосъ ші с'аръ їмпъне кіаръ пълка ла атѣте сѣтє де фєнеандї карї дн тоатъ пѣтереа фїзікъ ші дн тоатъ вѣртѣтеа корпо-ралъ дшї факъ месерїа де чершїторї; аколо ор-

вълъ аръ афла днтрєвїндѣареа врацелоръ сале, чѣнтъл ачєєа а пічоарелоръ сале, ологълъ ачєєа а тълїлоръ сале, фїє каре дзпъ вѣрста ші пѣ-тереа са.

Дн търгълъ неамдълзі чєлъ маї фрѣмосъ е-дїадїгъ есте снїталълъ фєндатъ де монастіре. D. A. Костїнескъ, кареле а фькътъ планълъ ші а есе-кѣтатъ зїдїреа ачестъї ашезъмънтъ, аз арѣтатъ тотъ ценїлъ ші гъствълъ сєз; днтръ адевъръ маї мълътъ аръ фі мерїтатъ сь се днскрїє пълтеле сєз пе фронтєспїдълъ снїталълзі, де кътъ ачєла алъ днпъратълзі Нїколає, кареле департе де а къ-цѣта ла вїнеле монастірєї, сѣз лъкомїтъ аї-лѣ мошіїле дін Бєсаравїа. Снїталълъ дєспрє-злїдъ есте днгръдїтъ къ знъ грїлаціѣ де фєръ, пе лъпгъ каре пе дін лъвнтръ есте о мїкъ гръдїнъдъ фоарте вїне днтрєдїнъгъ, шлвдъшїтъ гъствлзі пърїнтєлзі Теофан, днгрїжітїїзлъ Снї-талълзі. Пе фронтєспїдїгъ есте зрѣтѣоареа їн-скрїпвїзне :

„Днтръ слава сѣїнтєї чєї де о фїїндъ де вї-ацъ фькътоаре ші недєспърдїтєї трєїмї ші дн-тръ чїнстєа сѣвнѣгълзі марєлзі мѣченїкъ Дї-мїтрїє, с'аз зїдїтъ ачестъ паракїєсъ днпрєзпъ къ касєлє оспїталїчєшті ші къ тоатє чєлєлал-тє днкъперї дін темєліє де кътръ Сф. Мо-настірєа неамдълзі къ тоатъ а са кєлтѣєалъ дн зїлєлє преа влагочєствїлзі марєлзі Домнъ ші днпъратъ Нїколає Павловїчі сїнгъръ стъ-пнїторїк а тѣтъроръ Рѣсїїлоръ ш. ч. л. ші а вїне крєдїнчїєсълзі постръ Домнъ Грїгорї А-лєксандръ Гїка Воевод, прін рѣвна ші стъръ-їнда преа къвієсълзі Архімандрїтъ ші Старєцъ Сѣїнтєлоръ монастірї неамдъ ші Сєкъ кір Не-опїл ла аїлъ 1850.“

Цєнерадївнїлє вїїтоаре аръ пѣтєа днтрєва: брє къмъ де а сѣферїтъ гъверпълъ Молдовєї сь се їзе асемїне їнскрїпвїзне пе знъ ашезъмънтъ пълїкъ? Оаре пентръ че а мерїтатъ пълтеле лзі Нїколає сь фїє пѣсъ маї сѣсъ де алъ Домнї-орїлзі дърєї? Оаре Молдова фъчєа парте дін тоатє Рѣсїїлє днпъратълзі Нїколає пе ла 1850?

Снїталълъ есте фоарте вїне днтрєдїнъгъ. Елъ де шї есте пентръ патръ-зечї де крєватърї, даръ адеєє орї се цїнъ ші пълъ ла шєєє-зечї. Кєлтѣє-лєлє се зркъ пе анъ ла 3,500 галвїні.

Алѣтѣрє къ снїталълъ есте скоала пълїкъ. Монастірєа неамдълзі єра дндаторїгъ дзпъ ашезъмънтълъ сєз а фаче о скоалъ тєлєдікъ

монахическѣ, даръ дѣлѣ тоате стърѣнде ле гъ-вернѣлѣ нѣ се дѣлѣнѣ нѣчѣ пѣлѣ асѣлѣ. Ла 1853 фѣндѣ скоала дѣн тѣргѣ, кѣ скопѣ на сѣ се шѣнтѣ де дѣдаторѣеа скоалеѣ теолодѣе, Даръ не дѣлѣнѣеа абсолѣтѣ а Старецѣлѣ Ната-паѣл фѣкѣ ашезѣшѣнтѣлѣ фѣрѣ фолодѣ: дѣн 300 сколарѣ че се дѣскрѣсерѣ ла дескѣдѣеа скоа-леѣ, авѣа вре о 35 фрекѣнтеазѣ дѣн кѣндѣ дѣ кѣндѣ дѣвѣдѣтѣрѣле. Даръ акѣта, лѣкѣрѣле, есте сперадѣ кѣ се ворѣ дѣдрѣта. Старецѣлѣ На-тапаѣл, девотатѣ пѣлѣ ла сѣлетѣ идеѣлорѣ ан-тинатрѣотѣе шѣ обскѣрантѣстѣлѣ, нѣ маѣ стѣрѣ-дѣште: се проекѣеазѣ дѣлѣлѣтѣдѣеа скоалеѣ прѣмаре шѣ дѣлѣнѣдѣеа зѣлѣ дѣмѣасѣ дѣ тѣр-гѣлѣ неамѣлѣлѣ; деосевѣтѣ о факѣлтате теоло-дѣкѣ дѣ монастѣеа неамѣлѣлѣ. Асемѣне проѣ-екѣе нѣ авѣтѣ де кѣтѣ а дорѣ сѣ ле ведѣтѣ реалѣсате.

Ешѣндѣ дѣн тѣргѣлѣ неамѣлѣлѣ шѣ авѣкѣндѣ калеа дѣ сѣсѣ не вале спре монастѣе, се а-рѣтѣ ка о фантомѣ рѣѣеле четѣдѣе неамѣлѣ, ка-ре пѣстрѣазѣ аѣтѣ сѣвенѣре фѣрѣмоасе. Дѣ а-деврѣз чѣлѣ че шѣтѣ исторѣа Молдовеѣ шѣ ере дѣ нептѣ о ѣнѣмѣ де ромѣлѣ, нѣ се поате зѣ-та ла ачесте рѣѣе фѣрѣ сѣ сѣмѣ оаре каре респекѣтѣ шѣ дѣрѣре. Глорѣа трѣкѣлѣлѣ паре кѣшѣ дѣ шѣна кѣ нѣчѣсѣтѣдѣѣле прѣсѣнтѣлѣ прѣсте врештѣтѣлѣ ачѣстѣи монѣментѣ, че тѣмѣрѣле во-ескѣ а-лѣ пѣстра шѣ нептѣлѣ вѣгѣорѣлѣ.

Сосѣлѣ дѣ монастѣеа неамѣлѣлѣ дѣтрѣ сѣм-вѣтѣ сеара. Нѣ авѣкасѣтѣ вѣне а шѣ ѣнѣстала дѣ камера че шѣ сѣа дѣтѣ нептѣлѣ осѣпѣталѣтате шѣ клѣпотеле дѣченѣрѣ а сѣна.

— Нептѣлѣ че сѣнѣ клѣпотеле? дѣтрѣвѣлѣ не зѣлѣ фратѣ че-мѣ фѣсе дѣтѣ спре асѣлѣтаре.

— Есте прѣверѣе; шѣнѣ аре сѣ слѣжеаскѣ пѣрѣнтеле Вѣлѣдѣка нептѣлѣ ка сѣ нѣе дѣ сказѣлѣ стѣрѣдѣеѣ не архѣмандрѣтѣлѣ Дѣонѣсѣе.

Нѣсте пѣдѣлѣ шѣ гѣтѣлѣ сѣ шѣ дѣлѣ ла вѣсе-рѣкѣ Дѣн тоате пѣрдѣле шѣ дѣн тоате зѣлѣрѣ-ле крѣдѣнѣшѣнѣи монахѣ, кѣ нашѣ рарѣ, зѣлѣлѣ кѣ-те зѣлѣлѣ, дѣтрѣ гѣчѣре торѣлѣ, терѣеа ла вѣ-серѣкѣ. Нѣшѣлѣ кѣтева кандѣле шѣ кѣтева лѣмѣ, пѣрѣ аврѣнсе ресѣтѣндеа пѣдѣлѣ лѣмѣнѣ дѣ вѣ-серѣкѣ. Дѣн дреанѣта шѣ дѣн сѣлѣга, ѣчѣ колеа кѣте зѣлѣ монахѣ се ашеза дѣ стране шѣ шѣдеа дѣ нешѣнкѣре ка нѣште фантѣме негре, ка кѣндѣлѣ ашѣнтѣа сѣ вадѣ дѣлѣнѣшѣареа лѣ Дѣм-незѣлѣ. Мѣ кѣрѣнсе зѣлѣ сѣмѣдѣнтѣлѣ де нѣосѣ-тате: кѣтева момѣнте фѣлѣ кѣрѣнсе де зѣлѣ ес-

тѣсѣ че нѣ шѣ-лѣ нѣтѣлѣ еспѣлѣка шѣ транспѣртатѣ дѣ рѣдѣшѣлѣ кѣтѣгѣрѣлорѣ чѣлорѣ маѣ сѣкре, тоатѣ исторѣа вѣлѣкѣ се десѣлѣшѣора дѣнѣнтеа оѣлорѣ мѣлѣ: патѣмѣле шѣнтѣсторѣлѣлѣ, фантеле шѣ девотѣментѣлѣ апѣстѣлѣлорѣ, сѣверѣндѣле шѣ ресѣмѣлѣчѣлѣнеа мартѣрѣлорѣ шѣорѣдѣ нептѣлѣ крѣдѣн-дѣлѣ, мѣ се дѣлѣнѣшѣа ка тавлѣорѣ вѣлѣ карѣ фѣ-чѣаз де се кѣлѣтеа ѣнѣма мѣа шѣ се дѣлѣлѣ сѣлѣетѣлѣ мѣе. Дѣн зѣлѣеа ачѣаста нѣ пѣ-тѣлѣ ешѣ де кѣтѣ вѣзѣндѣ шѣ кѣносѣкѣндѣ де не гѣсѣтѣрѣ не нѣште неферѣчѣдѣи лѣнсѣдѣ де мѣнте. „Дѣмнезѣлѣ мѣе! стрѣлѣлѣ дѣ сѣне-мѣ: оаре нѣ сѣнт шѣ ес дѣн нѣшѣрѣлѣ ачѣсторѣа?“. Зѣлѣ трѣмѣрѣлѣ кѣ фѣорѣ мѣ кѣрѣнсе, ешѣлѣ.

Мѣ дѣсѣлѣ мѣканѣчѣште кѣтрѣ кѣлѣа мѣа. А-коло мѣ ашѣнтѣа о мѣсѣ кѣлѣгѣреаскѣ: рѣкѣлѣ шѣ пѣне вѣлѣ, вѣкѣте де неште проасѣтѣлѣ, ѣкре, масѣне, шѣ вѣнѣлѣ векѣлѣ де Кѣтѣнарѣлѣ.

Фратѣле Георѣлѣ*) че мѣ серѣеа ла мѣсѣ ера зѣлѣ гѣпѣрѣлѣ кѣѣетѣ, кѣрѣеа авѣа дѣ дѣлѣора мѣсѣтедѣлѣ. Дѣмѣ сѣсѣ исторѣа са: елѣ, дѣлѣ че дѣлѣвѣдѣсѣ а скрѣе шѣ а четѣ пѣдѣлѣ ла о скоалѣ нѣлѣкѣлѣ, фѣсѣсе сѣлѣеанѣтѣ ла о вѣкѣлѣе; дарѣ мѣлѣ-са, каре ера кѣлѣгѣрѣдѣ ла Аѣанѣа, дѣлѣ дѣдѣмѣлѣ сѣ се факѣ кѣлѣгѣрѣлѣ. Авѣтѣлѣ де зѣлѣ авѣ поартѣ комѣнѣкѣлѣ, шѣ несте доѣ ашѣтеанѣтѣ сѣ се факѣ кѣлѣгѣрѣлѣ. Елѣ нѣ е нѣчѣ дѣкѣлѣтѣлѣ, нѣчѣ дѣтрѣстѣтѣлѣ де соарѣта са, сѣ се кѣлѣгѣреаскѣ: еатѣ тоатѣ ашѣнтѣареа лѣлѣ! — Дарѣ не зѣлѣ че вѣе фѣче? дѣлѣ дѣтрѣвѣлѣ. — Домѣлѣлѣ шѣтѣ! Дарѣ дакѣ дѣлѣлѣлѣ карѣ нѣ ера маѣ вѣне? — Домѣлѣлѣ шѣтѣ! — Дарѣ дакѣ ераѣ дѣ лѣмѣ? — Домѣлѣлѣ шѣтѣ! . .

Фратѣлѣ сѣлѣ канѣдѣдѣи де монахѣ дѣн вѣрѣстѣ де ла 15, ла 25 аѣлѣ, ворѣ фѣ поате маѣ мѣлѣте сѣ-те дѣн монастѣе. Зѣлѣлѣ ка ачѣштѣа нѣ ав перѣ-пѣкѣтѣа а се фѣче фолосѣторѣ нѣчѣ сочѣетѣдѣеѣ нѣчѣ лѣлѣ Дѣмнезѣлѣ: враѣделе лорѣ нѣорѣ сѣ фѣе вѣлѣсѣте нѣчѣ агрѣкѣлѣтѣрѣеѣ, нѣчѣ ѣндѣстрѣеѣ: пѣте-рѣле лорѣ нѣорѣ сѣ фѣе нѣчѣ спре авѣрѣареа патрѣеѣ нѣчѣ спре пѣртѣтеа грѣвѣтѣлѣлорѣ статѣлѣ: факѣлѣтѣлѣе лорѣ нѣорѣ сѣ фѣе есѣсѣрдѣте нѣчѣ спре лѣмѣнѣареа пѣдѣлѣнеѣ, нѣчѣ спре шѣрѣеа лѣлѣ Дѣзѣлѣ.

*) Чѣлорѣ че се девѣтеазѣлѣ нептѣлѣ сѣлѣма мона-хѣлѣ ле зѣлѣлѣ фратѣлѣ; зѣлѣлѣ ка ачѣштѣеа нептѣлѣ ка сѣ се факѣлѣ дѣмѣнѣ де сѣлѣма каре ворѣ а-лѣа, сѣлѣтѣ дѣторѣ а фѣче маѣ мѣлѣдѣ ашѣ асѣлѣтаре, адекѣ а серѣлѣ ка аргѣнѣ, ка софратѣлѣ ш. а.

PANDŪRŪL.

Mândri-ors ăi stелеле'n raiz!
Mândre florile ne plaiș
Дисъ ка армеле теле
Нъ лъческъ пічі флорі, пічі стеле.

Bin' la mine, воінічеле
Ка с'дї даъ армеле теле
Arme mândre de pandŭrŭ
Къ ардінтъ жъръ дмпрежъръ

Тъ ла връъ де ле'ї пърта
Сеара колеа неі афла
Ші коніла мъдръліцъ
Ддї ва да флорі дін косіцъ
Къцетърі дін ініміоаръ
Сърътърі дін гърішоаръ.

Къндъ пъгънъ 'н вале-о трече
Канъла нъ о съ цілъ плече;
Iar tatarii de-ors nenі,
De кѣтва те-аръ дитълні
С'оръ префаче къ адънъ
Флорі дн еаръ не кътънъ.

Мълът плоае 'н ачестъ локъ!
Dар нъ-і плоае че родеште
Чи е плоаіе че-офіменте
Ші дін окі се респъндеште
Трістъ лакрішъ де фокъ!

Кътъ къ окіълъ се зъреште,
Кътъ къ гъндълъ с'околените.
Бнде ротъпанъ треште,
Мъ коніле, тмъ в'дїцъ,
Ціпъ прънкъ 'н ш'ікъліцъ.

Inima mi e seakъ;
Trais-mi есте грешъ:
Iar тъ зачі дн теакъ
Iataganъ meș!

Мълъ лартъ с'аззігъ!
Нъ-іпандърълъ че-аз венігъ
Ка знъ лез невірїгъ.
Чи тьтаръла че ловеште
Канъла че се змїлеште!

Фрадіморъ, скъладі къ тѣдї
Съ скъпънтъ дъара де хоці

Ші дн інімъ стрейнъ,
Ка дн пеле де жъвінъ,
Съ-мі спълъ пала де ръцінъ!

Inima mi e seakъ;
Trais-mi есте грешъ:
Eași акъм дін теакъ
Iataganъ meș!
(Din „Zimbrŭ“)

D. Bolintineanu.

ODA.

КЪДЕРЕА СЕВАСТОПОЛИ.

Съпъ пі ресънъ бронзълъ къ тьрваре
Флакъръ вьрсждъ,
Oștile с'асажрле, своаръ къ 'пфокаре
Моартеа 'н тжїні нертждъ;
Армеле дегънъ, вомвеле ка вжїтълъ
Своаръ пі оморъ,
Аерълъ се тішкъ, третъръ пьтжптълъ
Тоате се'пїоръ.

Norii че се варъс д'арме тьпътоаре
Черъ а 'пънекатъ;
Nzmai бронзърі, спаде м'арме 'пгрозїтоаре
Фъцдеръ не'пчетаръ;
Аквіла пі Лесълъ фъріонї с'авжптъ
Моартеа дмфрвїтезъ.

Бнде се аратъ тогъ се нїмїчеште
Брадълъ лоръ ловїндъ.

Ла а лоръ стрїгаре, ла а лоръ ісвіре
Тоате с'а 'пгрозїтъ;
Zidri mi армате, тьазрі, дитъріре
Тоате аз-перїгъ.

Фжлѣже не zidri тжїдреле стїндарде,
Bırzinda кжїгъ:

Бнде'ї Севастополъ? Фокъ 'птр'жисълъ а рде
Шї'аз аржїкъ 'н вжїтъ.

Глоріе, тьріре, глоріе, оноаре
Лъмеа ва стрїга

Бравелоръ армате че непърітоаре
Се ва'іккїзна.

Pline de'пфокаре нептръ лївертате
Еле с'аз зжїгатъ

Ші de tiranie, врьдъ недрентате
Лъмеа а скъпнатъ.

Францъ! Енглітеръ! азме тарї, помпѣсе
Нъме че нъ торъ!

Nzme че прїи севклї трече грорїоасе
Ші de тоці с'адоръ!

Глорїіе азїтеї воъ въ сжїгъ дате,
Voi ле вжїтїгаці;

Ші азїна тжїдре, дрентърі, лївертате
Лъмїї вої сь даці!

(Din „Patria“.)

R. Ionescu.